

Labklājības ministram

J. Reiram

Skolas ielā 28
Rīga, LV-1331

Rīgā, 2016. gada 31. oktobrī
Nr. 2016-1-57

Par asistenta pakalpojumu

Godātais Reira kungs!

2016. gada 21. septembrī biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “ZELDA”” (turpmāk-RC ZELDA) izveidoja Konsultatīvo padomi. Tās sastāvā ietilpst gan personas ar garīga rakstura traucējumiem, gan viņu tuvinieki. Padomes uzdevums ir sniegt ieteikumus par RC ZELDA sagatavotajiem atzinumiem un viedokļiem, paust savu viedokli par aktuālajiem jautājumiem, kā arī testēt RC ZELDA sagatavotos materiālus.

Pirmajā Konsultatīvās padomes sanāksmē tika diskutēts jautājums par asistenta pakalpojumu, tā organizēšanas un finansēšanas kārtību. Sēdē piedalījās ne tikai personu ar garīga rakstura traucējumiem tuvinieki, bet arī Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu departamenta vecākais referents Einārs Grāveris. Viņš sniedza pārskatu par asistenta pakalpojumu un plānotajām izmaiņām nākotnē.

Pēc sniegtās prezentācijas Konsultatīvās padomes locekļi sniedza savu vērtējumu par asistenta pakalpojumu, problēmām un nepieciešamajiem uzlabojumiem.

1. Sociālo pakalpojumu sistēma ir sadrumstalota, nav pārskatāma un atšķiras katrā pašvaldībā, jo atkarīga no pieejamiem finanšu līdzekļiem. Turklāt tiek vērtēts nevis individuāli nepieciešamo pakalpojumu klāsts, bet personas atbilstība sociālo pakalpojumu piešķiršanas kritērijiem, tādējādi spiežot cilvēkus pielāgoties pakalpojumam, nevis pielāgojot pakalpojumu individuālajām personas vajadzībām. Tas savukārt noved pie neveiklas sociālo pakalpojumu sistēmas, kuras ietvaros efektīvu rezultātu ir grūti sasniegt.
2. Asistenta pakalpojuma mērķis ir sniegt atbalstu personai ar smagu vai ļoti smagu invaliditāti ārpus mājokļa, lai nokļūtu darba vietā, mācību vietā, saņemtu nepieciešamos pakalpojumus un būtu saskarsmē ar citām personām. Tomēr bieži vien un īpaši personām ar smagiem un ļoti smagiem intelektuālās attīstības traucējumiem nepieciešams atbalsts ne tikai, lai nokļūtu kādā vietā, bet arī pakalpojuma saņemšanas vai mācību vietā, kā arī saskarsmē un saziņā ar citiem cilvēkiem. Piemēram, persona ar ļoti smagiem intelektuālās attīstības traucējumiem apmeklē mūzikas nodarbības, un atbalsts ir nepieciešams ne tikai, lai nokļūtu līdz mūzikas nodarbību vietai, bet arī pašu nodarbību laikā, jo pretējā gadījumā zūd jēga nodarbību apmeklēšanai. Tāpat apmeklējot ārstu, personai ar intelektuālās attīstības traucējumiem

nepieciešams atbalsts arī vizītes laikā, lai saprastu sniegto informāciju. Tomēr likums neparedz atbalsta sniegšanu pakalpojuma saņemšanas laikā un tas arī netiek apmaksāts.

3. Konsultatīvās padomes locekļu ieskatā, būtu nepieciešams atvieglot pensionēšanās noteikumus, paredzot, ka personām, kuras ir asistenti cilvēkiem ar smagu vai ļoti smagu invaliditāti, ir tiesības priekšlaicīgi pensionēties. Jānorāda, ka asistenta darbs bieži vien ir fiziski ļoti smags un nogurdinošs. Tuviniekiem, kuri sniedz asistenta pakalpojumu, kļūstot vecākiem, lielās fiziskās slodzes dēļ rodas dažādas veselības problēmas un aprūpēt personu ar invaliditāti kļūst arvien grūtāk. Pamatojoties uz to, būtu nepieciešams risināt jautājumu par profesionālā asistenta pakalpojuma izveidi un priekšlaicīgas pensionēšanās iespējas, ņemot vērā smagos darba apstākļus.
4. Kā minēts iepriekš, būtu nepieciešams attīstīt profesionālā asistenta pakalpojumu. Šāda pakalpojuma izveide nodrošinātu to, ka tiktu atslogoti vecāki un ģimene, ļaujot vecākiem atgriezties darba tirgū. Tādējādi tiktu uzlabota ģimenes labklājība ilgtermiņā, nodrošinot iespēju personu ar invaliditāti tuviniekiem saņemt pietiekamu atbalstu arī pēc pensionēšanās.
Papildus tam jau šobrīd pastāv būtiska problēma ar pakalpojuma nodrošināšanu, ja asistents saslimst un nav neviena cita, kurš varētu nodrošināt nepieciešamo pakalpojumu. Tas pats attiecas uz laiku, kad asistents vēlētos paņemt atvaļinājumu, tomēr tāda iespēja nepastāv, jo nebūtu neviena, kurš pakalpojumu nodrošinātu atvaļinājuma laikā.
5. Profesionālā asistenta pakalpojuma izveide ir cieši saistīta ar samaksu par asistenta pakalpojumu. Konsultatīvās padomes locekļi uzskata, ka nepieciešams celt apmaksu par asistenta pakalpojumu. Sekundārais asistenta pakalpojuma mērķis bija atslogot tuviniekus, nodrošinot viņiem iespēju, atgriezties darba tirgū. Tomēr šobrīd par esošo asistenta likmi nav iespējams atrast citu cilvēku, kurš būtu ar mieru sniegt nepieciešamo pakalpojumu un spētu to nodrošināt kvalitatīvi un efektīvi. Ir jāņem vērā, ka nepieciešamas zināšanas ne tikai par personu ar invaliditāti, bet arī viņas īpašajām vajadzībām, atbalsta apmēru un vismaz primārām zināšanām par ārkārtas medicīniskās palīdzības sniegšanu.
6. Asistenta pakalpojums šobrīd tiek nodrošināts tikai Latvijas teritorijā. Tomēr jāņem vērā, ka cilvēki ar smagu un ļoti smagu invaliditāti arī drīkst ceļot un to dara. Lai tas būtu iespējams, ir nepieciešams asistents ne tikai līdz Latvijas robežai (vai lidostai), bet arī aiz Latvijas robežas. Konsultatīvās padomes ieskatā būtu jāizdala divas situācijas – personām, kuras ilgstoši atrodas ārpus Latvijas un saņem sociālos pakalpojumus citā valstī, asistenta pakalpojums nebūtu jāapmaksā. Savukārt tām personām, kuras ceļo vai īslaicīgi izbrauc no Latvijas, asistenta pakalpojums būtu jānodrošina arī aiz Latvijas robežām. Jānorāda, ka aiz Latvijas robežas asistenta pakalpojums cilvēkam ar smagu vai ļoti smagu invaliditāti ir tikpat nepieciešams kā Latvijā un invaliditātes radītie ierobežojumi nemazinās.
7. 2012. gada 18. decembra Ministru kabineta noteikumu nr. 942 1. pielikumā “Kritēriji asistenta pakalpojuma apjoma noteikšanai” paredzēts, ka sociālās iekļaušanas pasākumiem atvēlētas 8 stundas mēnesī. Konsultatīvās padomes locekļi uzskata, ka tas ir ārkārtīgi mazs laiks, īpaši ņemot vērā plašo sociālo aktivitāšu loku, kas iekļautas aprakstā. Tādējādi faktiski mēnesī var apmeklēt nevis vairākas, bet tikai vienu vai divas aktivitātes.
8. Katrā pašvaldībā ir atšķirīgas prasības atskaišu iesniegšanai par asistenta pakalpojumu. Dažās pašvaldībās pietiek ar ierakstu atskaites veidlapā, savukārt citās tiek prasīti papildu pierādījumi, ka pakalpojums tik tiešām saņemts. Pārmērīgas prasības ne tikai apgrūtina pakalpojuma sniegšanu, bet liek justies pazemotiem un vainīgiem par to, ka vispār lūguši nodrošināt pakalpojumu. Konsultatīvās padomes locekļi uzskata, ka atskaišu sistēmai jābūt balstītai uz uzticību, nevis pastāvīgām aizdomām. Konsultatīvās padomes locekļi saprot, ka

atskaišu sniegšana nodrošina pārskatu par iztērētajiem valsts finanšu līdzekļiem, tomēr lūdz izstrādāt vienotas dokumentu prasības, kas būtu obligātas visām pašvaldībām, nodrošinot vienkāršu un pārskatāmu atskaišu iesniegšanas sistēmu.

Lūdzam ņemt vērā RC ZELDA Konsultatīvās padomes locekļu izteiktos viedokļus par nepieciešamajiem uzlabojumiem asistenta pakalpojuma nodrošināšanā. RC ZELDA vēlas īpaši vērst uzmanību uz to, ka lielākoties tuvinieki ir tie, kuri sniedz asistenta pakalpojumu, tādēļ viņu ieskats pakalpojuma nodrošināšanā un ar to saistītajās problēmās ir īpaši vērtīgs un noderīgs.

Ņemot vērā, ka Labklājības ministrijā ir izveidota darba grupa, lai pārskatītu asistenta pakalpojumu, tā organizēšanas un finansēšanas kārtību. Lūdzam izskatīt iespēju iekļaut darba grupā RC ZELDA un RC ZELDA Konsultatīvās padomes pārstāvi.

Ar cieņu
RC ZELDA direktore

I. Leimane-Veldmeijere

A. Mazapša
22062460, 67442828